

SZERTÁR rovat tanácsok pedagógusok számára

dr. Madarassy-Szűcs Anna

Az autizmus bonyolult, de megismerhető és megérthető, gyakori idegrendszeri fejlődési eltérés.

Napjainkra magyar nyelven is számos könyv érhető el (lásd Online Barangoló), amelyek pedagógusok számára is íródtak, illetve intézményünk és több nagy alapítvány is foglalkozik pedagógustréningek szervezésével, melyek segítséget adhatnak az alapvető ismeretek elsajátításában.

Míg a szakemberek, pedagógusok fejében is megannyi kérdés merülhet fel az autizmussal kapcsolatban, nem elvárható a gyermekközönségtől sem, hogy maguktól értsék, tudják, hogyan kezeljék ezt a különlegességet.

Azokat a fiatalokat, akikre a társas készségek nagyfokú hiánya jellemző, még akkor is nehezen fogadják el, ha intellektuális képességeik átlag feletti. Az autizmussal élő gyerekek emiatt gyakran célpontjai iskolai piszkálódásoknak, kirekesztésnek, ez később fokozza társas izolációjukat és jelentősen rontja pszichés jóllétüket is. Az autizmussal élő iskolás gyermekek helyzetét vizsgáló Interactive Autism Network egy 2012-es felmérésében az autista fiatalok 63%-a számolt be arról, hogy bullying áldozatává vált.(1) Kamaszkorban a társas készségek zavara, a szociális kudarcok szorongáshoz, alacsony önértékeléshez, depresszióhoz vezethetnek.(2) Az autista gyermekek vonatkozásában hétszer magasabb az „iskolafóbia”-ként is ismert súlyos szorongásos tüneti kép kialakulásának rizikója. Az iskolai kortársbántalmazás megfékezésében, a gyermekközösség érzékenyítésében felbecsülhetetlenül fontos a pedagógusok szerepe.

Jelenlegi tudásunk alapján az autizmus orvosi értelemben nem gyógyítható, autizmus specifikus, komplex gyógypedagógiai fejlesztéssel azonban a következményes klinikai kép jelentősen korrigálható. A fejlesztés, oktatás során különösen hangsúlyosak az alábbi szempontok:

- a tér, az idő, a tevékenységek és a társas környezet egyénre szabott strukturálása,
- a komplex szociális elvárások csökkentése,
- vizuális környezeti támpontok (pl.: napirendek, vizuális időjelzők, folyamatokat megjelenítő vizuális algoritmusok) alkalmazása.

Megoldási stratégiák, tippek:

- Az autista gyermekek érzékelési sajátosságait figyelembe véve* nagyon fontos már az is, hova ültetjük őket az osztályteremben. Elsődleges szempont, hogy a gyermek lássa és jól hallja a tanárt és minél kevesebb környezeti ingerrel kelljen folyamatos erőfeszítéssel kizárnia. A csoportokban, összetolt padokban történő munka könnyen átláthatatlanná válik, a cél a minél csendesebb, strukturáltabb környezet kialakítása. Érdemes a gyermeket kedves, támogató padtárs mellé ültetni.
- A túl sok ingerrel való küzdelem frusztrációt kelt és akár indulati kitörésnek tűnő „melt-down”-ba torkollhat. Sok autista gyermek keresne menedéket az udvar egy sarkában, a mosdóban vagy akár a pad alá húzódva. Nagy segítség lehet egy csendesebb „legális búvóhely” biztosítása ezekre a helyzetekre.
- Sok gyermek beszámol arról, hogy az óráközi szünetnél rémisztőbb nincs is számára, hiszen a legstrukturálatlanabb, ráadásul szociálisan kimerítő helyzet. Segítség, ha ilyenkor egyedül maradhatnak, kikapcsolhatnak, egy számukra kellemes szenzoros élményre (lehet pl.: bizonyos illat, puha tapintatú tárgy, stresszlabda nyomogatása) koncentrálnak.
- Sok autista tanuló számára nehézséget jelent a figyelem megosztása, gyakori finommotorikus koordinációs nehézségeik miatt lassabban jegyzetelnek, egyesek újra-és újra kiradírozzák amiket már leírtak, ha nem maradéktalanul felel meg a leírt kép az általuk elképzeltnek. Fontos itt is azt tartani szem előtt, hogy mik azok a készségek, amelyek okvetlenül szükségesek később az önálló életvitelhez, munkavállaláshoz. A 21. században talán nem feltétlenül ad okot aggodalomra, ha a kézírása kifogásolható valakinek, megoldás lehetne arra fektetni hangsúlyt, hogy helyes és gyors gépírást sajátíthasson el.
- A minél kiszámíthatóbb napirend, következetesen tartott struktúra és ennek minél jobban vizualizálható elemei óriási segítséget jelentenek az autista gyermekeknek. A verbálisan átadott tudnivalók olyan szociális és nyelvi szűrőn keresztül érkeznek el hozzájuk, mely számos félreértés forrásául szolgálhat. A képekkel, egyértelmű, konkrét, röviden, tömören megfogalmazott szöveggel leírt feladatok könnyebben érthetők és ezáltal könnyebben teljesíthetők számukra. Gondoljunk például a számítógép által felkínált opciókra: biztosan tudjuk, hogy mi a következménye, ha bizonyos gombokra kattintunk. Ez a bizonyosság az, ami mentén könnyen tájékozódunk. Érdemes a tanteremben kifüggeszteni egy piktogramokkal illusztrált napirendet, az óra menetét hasonlóan felírni a táblára, és letörölni, levenni, a programpontot az adott tevékenység végeztével - ez az idő strukturálásának egyik legfontosabb eszköze. Törekedjünk rá, hogy a gyermekeket a váltásra, változásokra előre felkészítsük.
- Fontos segítséget jelenthet, ha tájékozódunk a gyermekek sajátos érdeklődési körével kapcsolatban. Sokszor tapasztaljuk, hogy az autista gyermekeket csak az motiválja, ami számukra is logikus vagy kapcsolódik saját érdeklődési körükhöz. Egy-egy feladat szemléltetése céljából, vagy a házi feladatok megkönnyítése érdekében érdemes lehet belecsempészni a feladatba a gyermek által kedvelt témát.
- Sok autista gyermeknek nehézséget jelent, hogy míg az iskolát a tanulás színhelyeként azonosítják, az otthoni életben hevesen tiltakoznak az iskolai feladatok elvégzése ellen, hiszen az otthon a játék, felszabadultág, pihenés helye számukra. A kettő közt napról-napra változó összefüggéshez (egyszer van házi feladat, másnap nincs...) nehezen alkalmazkodnak. A házi feladatok tervezhetősége szempontjából praktikus lehet a házifeladat-órarendet bevezetni, ezzel is a kiszámíthatóság biztosítása a cél.
- Kommunikációnkban fontos törekedni az egyértelmű, rövid megfogalmazásokra, a fölösleges finomkodások, többértelmű kifejezések használatának elkerülésére. Az irónia, elvont fogalmak, szófordulatok használata esetén fontos lehet pontosítani, megmagyarázni, mit értünk az el-

elmondottak alatt. Mivel a szemkontaktus használata nem feltétlenül informatív, sok esetben egészen zavaró is az érintett gyermekek számára, ne érezzük magunkat kényelmetlenül, ha nem néznek a szemünkbe és ne erőltessük ezt.

- Autizmus esetén az indulatkezelési nehézségek háttérben is összetett kognitív eltérések állnak. Valószínűsíthető több agyi struktúra eltérő szerkezete és funkcionálása is, amely elsődleges szerepű például a félelmek, düh szabályozásában, az indulatkontrollban. Fontos ennek hangsúlyozása, hogy értsük, az esetek többségében a számunkra riasztó viselkedések nem változhatnak addig, amíg alternatív viselkedési repertoár elsajátításában nem segítjük őket. A tiltás lehet hatékony, de önmagában nem elegendő. Kitartó gyakorlásra, jutalmazásra van szükség, annak mintájára, mintha csak közlekedési szabályokat tanítanánk nekik, amelyeket nem egyszerűen megérteni, hanem gyakorolni is kell ahhoz, hogy „balesetmentesen közlekedhessenek” a szociális térben. Érdemes a leggyakoribb problémákkal kapcsolatban megoldási tervet kidolgozni, annak lépéseit folyamatábra-szerűen képileg megjeleníteni. Ezt akár a gyermek tolltartójának kihajtható részébe, egyfajta „puskaként” beilleszthetjük, hogy „veszélyhelyzetben” megmutassuk, milyen lépések vezetnek az adott problémás helyzet megoldásához. Mindenképp hangsúlyozandó a megelőzés fontossága.
- Egy már eszkalálódó konfliktushelyzet kevésbé alkalmas tanításra, ezért vissza kell térni a problémás viselkedésre nyugodt körülmények között. Az elvárt viselkedés megjelenése esetén pedig emlékezzünk a jutalom és szociális megerősítés következetes használatának erejére.

Végső soron, azt gondolom, sok esetben jelentősen könnyebb a rugalmas alkalmazkodásra képes egyénektől elvárni bizonyos viselkedéseket, vagy neurotipikus képességprofilunknak megfelelően alkalmazkodni és nem attól kérni ezt mindenáron számon, akinek önhibáján kívül, jelentős hiányosságai vannak ilyen téren. Bár sok tekintetben különbözhetünk, az autizmussal élő gyermekek is ugyanúgy vágyanak az elfogadottság élményére, megértésre, szeretetre. Pedagógusként is lehetőségünk van a nehézségek mögött meglátni ennek a sajátos fejlődési útnak más részleteit, egy autista gyermek édesanyjának szavait idézve „Mennél inkább nézzük a csillagos eget, annál több fényes pont ragyog fel előttünk”.

*Az érzékszervi érzékenység és sajátos információfeldolgozás témájában kiváló könyvek:

Olga Bogdashina: Valódi színek

Dr. Peter Vermeulen: Az Autizmus, Mint Kontextusvakság

Hasznos linkek a témában:

Ajánlások az autizmus-specifikus alapszolgáltatások kialakításához a köznevelésben

<https://fszk.hu/wp-content/uploads/2016/11/Aj%C3%A1nl%C3%A1sok.pdf>

Ajánlás szakemberek és szülők számára autista gyermekek, tanulók digitális távoktatás idején történő ellátására

https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/tavoktatas/SNI/ajanlas_autista_tanulo_digitali_s_tavoktatasahoz.pdf

Autizmussal élő gyermekek nevelése, oktatása

http://www.barciiskola.hu/fooldal/autista_csoport

Foglalkozzunk vele! Fókuszban az autizmussal élő emberek oktatása -Segédanyag

<https://mek.oszk.hu/10600/10666/10666.pdf>

6 ötlet autizmussal élő fiatalok oktatásához (angol nyelven)

<https://www.teachforamerica.org/stories/6-tips-for-teaching-students-with-autism>

Ötletek autizmussal élő fiatalok oktatásához (angol nyelven)

<https://blog.stageslearning.com/blog/10-tips-for-teaching-young-children-with-autism-spectrum-disorder>

Eszköztár pedagógusok számára (angol nyelven)

<https://www.waterford.org/education/activities-for-children-with-autism/>

21 tipp az autizmussal élő fiatalok hatékony tanításához (angol nyelven)

<http://capacity-resource.middletonautism.com/wp-content/uploads/sites/6/2017/04/21-Tips-for-Teaching-Students-with-Autism-Spectrum-Disorders.pdf>

6 stratégiai a hatékony oktatásért (angol nyelven)

<https://www.teachthought.com/pedagogy/autism-awareness-month-6-strategies-for-teaching-students-with-autism/>

Vadaskert Alapítvány

Vadaskert Gyermekpszichiátriai Kórház és Szakambulancia

www.vadaskert.hu

www.vadaskertem.hu

Kérjük, adója 1%-ával támogassa a Vadaskert Alapítvány működését!

Adószámunk: 19007191-1-41